

Fathers of the English Dominican Province), New York 1947, s. 330-341 (I, 48-49); P. Ricoeur, *The Symbolism of Evil*, Boston 1967; A. Plantinga, *God, Freedom and Evil*, London 1975; J. Hick, *Evil and the God of Love*, London 1985; D. Taylor, "Theological Thoughts About Evil", *The Anthropology of Evil* (ed. D. Parkin), Oxford 1985, s. 26-41; A. Macfarlane, "The Root of All Evil", a.e., s. 57-76; M. Southwold, "Buddhism and Evil", a.e., s. 128-141; R. Inden, "Hindu Evil as Unconquered Lower Self", a.e., s. 142-164; *The Problem of Evil* (ed. M. McCord Adams – R. M. Adams), Oxford 1990; *The Problem of Evil: Selected Writings* (ed. M. L. Peterson), Indiana 1992; *The Works of Philo: Complete and Unabridged* (trc. C. D. Yonge), Peabody / Massachusetts 1993, s. 284, 360 ("On the change of names", 39; "Who is the heir of divine things", 32); O. Leaman, *Evil and Suffering in Jewish Philosophy*, Cambridge 1995; R. Swinburn, *Providence and the Problem of Evil*, Oxford 1998; J. Jacobs – E. G. Hirsch, "Optimism and Pessimism", *JE*, IX, 421-423; "Evil", *The Catholic Encyclopedia* (<http://www.newadvent.org/cathen/05649a.htm>).

SALİME LEYLA GÜRKAN

ŞER'

(bk. ŞERİAT).

ŞERÂİU'İ-İSLÂM

(شرايع الإسلام)

Muhakkık el-Hillî'nin

(ö. 676/1277)

kaleme aldığı Ca'feriyye fikhına dair metinlerin en önemlilerinden biri

(bk. HİLLÎ, Muhakkık).

ŞEREBÂSÎ

(الشرباصي)

Ebû Hâzim Ahmed b. Cum'a eş-Şerebâsî (1918-1980)

Mısırlı âlim.

7 Kasım 1918'de Dekahliye vilâyetinde Dikirnis kazasının Becelât köyünde doğdu. İlk eğitimine köyündeki mektepte başladı ve Kur'an-ı Kerim'i ezberledi. Ardından Dimyat'taki Ezher'e bağlı dinî okula kaydoldu. Daha öğrenciyken köyüne gittiği zamanlarda camide vaaz verdi ve hutbe okudu. 1935'te Zekâzîk'teki Ezher Lisesi'ne kaydoldu, burada hocaların dikkatini çekti. Yazı yazmaya erken yaşta başladı ve lisede iken iczilikle ilgili *Hareketü'l-keşf* adlı kitabını kaleme aldı. Ayrıca *el-İslâm, eş-Şabâh, en-Nehâr, Minberü's-şarh* ve *Cerîdetü's-siyâse* gibi dergilerde yazıları yayımlandı. *Cerîdetü's-siyâse*'de çıkan yazıları edebiyatçıların dikkatini çekti. 1939'da Ezher'de Külliyyetü'l-lugati'l-Arabiyye-

ye kaydoldu ve 1943'te buradan mezun oldu. 1945'te öğretimde uzmanlık diploması aldı. Kahire'ye geldikten kısa bir süre sonra Mescidü'l-münîre'de okumaya başladığı hutbelere sekiz yıl devam etti. 1940'lı yılların sonlarında İhvân-ı Müslimîn mensuplarını savunan konuşmalarından dolayı tutuklandı. Altı ay kadar süren hapis hayatındaki hâtıralarını *Müzekkirâtü vâ'izin esir* adlı kitabında anlattı. Bir süre Marif Bakanlığı'nda, Ezher'e bağlı Zekâzîk, Sûhâc ve Kahire'deki okullarda öğretmenlik yaptı. 1951'de Ezher'deki Revâku'l-Hanefiyye'ye vekil olarak tayin edildi. 1952-1953'te Ezher tarafından Küveyt'e gönderildi. Öğrenimine devam ederken 1955'te Ma'hedü'd-dirâsâti'l-Arabiyye el-ulyâ'dan dil ve edebiyat diploması aldı. 1957'de Ezher'in fetva komisyonunun sekreterliğine getirildi. 1958'de Kahire'deki Ma'hedü'l-hizmeti'l-ictimâiyye'ye hoca oldu. Bir süre dinî kitapların basımından sorumlu komisyonunda danışman sıfatıyla çalıştı. Mısır ve Suriye'nin birleşme çabaları devam ederken Arap milliyetçiliği, Arap birliği ve İslâm'ı konu alan çok sayıda konferans verdi ve hutbe okudu. Suriye devlet başkanı Şükrü Küvvetli'nin daveti üzerine Suriye-Mısır birliği hakkında referandum yapıldığı gün (21 Şubat 1958) Dimaşk'taki Emeviyye Camii'nde bir hutbe okudu. Radyolardan da yayımlanan hutbenin metni gazetelerde basıldı. Şerebâsî, 1963'te Câmîatü'd-düveli'l-Arabiyye'ye bağlı Ma'hedü'l-buhûs ve'd-dirâsâti'l-Arabiyye'de *Şekîb Arslân: Hayâtühû ve edebühû* başlıklı yüksek lisans tezini hazırladı. 1967'de Külliyyetü'l-lugati'l-Arabiyye'de *Reşîd Rızâ: Şâhibü'l-Menâr* adlı doktorasını tamamlayınca aynı fakülteye hoca olarak tayin edildi. Daha sonraki hayatı fakültede ders verme, kitap telifi, çeşitli toplantılara katılma ve hitabet gibi faaliyetlerle geçti. Uzun süren bir hastalıktan sonra 14 Ağustos 1980'de Kahire'de vefat etti.

Çok yönlü velûd bir âlim olan Şerebâsî Kur'an, sünnet, fıkıh ve İslâm tarihi alanlarında çok sayıda kitap telifi yanında birçok camide hutbe okumuş, radyo programları hazırlamıştır. Ayrıca uzun süre başkanlığını yaptığı Müslüman Gençlik Cemiyeti gibi pek çok cemiyetin üyesi olup bunların faaliyetlerine katılmış ve dersler vermiştir. Gençliğin beden ve zihin gelişiminin birlikte olması, her stadın yakınına bir cami, her caminin yanına bir spor alanı yapılması gerektiğini düşünen Şerebâsî (*el-Mevsû'atü's-Şerebâsiyye*, I, 382) Ezher'de spor etkinlikleri konusunda çalışmalarda bulunmuş, spor derneklerinin et-

kinliklerine katılmıştır. Ezher'in fetva komisyonunda görev alması sebebiyle kendisine sorulan fikhî meseleleri cevaplandırmış ve bunları *Yes'elûneke fi'd-dîn ve'l-hayât* adıyla kitap haline getirmiştir. Hutbeleri de vefatından sonra yayımlanmış, böylece XX. yüzyıl Mısır sosyal ve dinî hayatına dair önemli bir kaynak meydana gelmiştir. Şerebâsî'nin fikirlerinde aynı dönemde yaşayan pek çok yazarda olduğu gibi Arap sosyalizmi ve Arap milliyetçiliğinin etkisi görülür. Dinin toplum hayatından uzaklaştırılmasına şiddetle karşı çıkan Şerebâsî, o dönemde ateist-komünist akımların güçlenmesinden endişe ederek (*a.g.e.*, I, 317) Arap milliyetçiliğiyle İslâmîyet arasında sıkı bir ilişki olduğunu, İslâm'dan uzak bir Arap milliyetçiliğinin düşünülmeceğini savunmuştur (*a.g.e.*, I, 382 vd.). Şerebâsî'nin ilgi alanlarından biri de sanat ve edebiyattır. Radyo, televizyon, tiyatro ve sinema gibi etkinlik alanlarının bir eğlence olmaktan çok dinî ve kültürel konuların geniş kitlelere ulaştırılmasında bir vasıta olduğunu söylemiş, din ve sanat arasında sıkı bir ilişki kurmuştur. Onun kaleme aldığı çok sayıda dinî-tarihî romanın bir kısmı tiyatro oyunu olarak sahneye konmuştur. Hâlid b. Velîd gibi bazı tarihî şahsiyetler hakkında çevrilen filmlerin senaryolarının yazım aşamasında önemli görevler üstlenmiştir. Ayrıca pek çok sahâbi ve tarihî şahsiyet hakkında biyografiler yazmış, onların örnek alınmasını istemiştir.

Eserleri. *Kur'an ve Sünnet: Kışşatü't-tefsîr* (Kahire 1962; I-II, Kahire 1427; Beyrut 1978); *Ma'a esmâ'i'l-Muštâfâ şal-lallâhu 'aleyhi ve sellem* (Kahire 1962, 1992); *Edebü'l-ehdâşî'l-kudsîyye* (Kahire 1969; Naim Erdoğan tarafından *75 Kudsi Hadisin Tercüme ve Şerhi* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir [İstanbul 1981]); *Min Edebi'n-nübüvve* (Kahire 1971); *Ahlâku'l-Kur'an* (I-II, Beyrut 1971-72; *Mevsû'atü ahlâki'l-Kur'an* başlığıyla, I-VI, Beyrut 1979-1981); *et-Tevcîhâtü'n-nebeviyye* (Kahire 1974; *Tevcîhü'r-Resûl li'l-hayât ve'l-ihyâ'* adıyla, Beyrut, ts.); *Min Edebi'l-Kur'an* (Kahire 1976); *Ma'a Kitâbillâh* (Kahire 1978); *Mevsû'atü lehü'l-esmâ'ü'l-hüsnâ* (I-II, Beyrut 1402/1981-1982); *Ehdâşî'l-cihâd ve'l-furûsiyye* (baskı yeri ve tarihi yok). **Fıkıh:** *el-Kışâş fi'l-İslâm* (Kahire 1374/1954); *el-İslâm ve'l-iktisâd* (Kahire 1963); *ed-Dîn ve tanzîmü'l-üsre* (Kahire 1966; *Islam and Family Planning* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir [trc. Sayed Ismael A. R., Cairo 1969]); *Yes'elûneke fi'd-dîn ve'l-hayât* (I-VIII,

Beyrut 1972-1977, 1980); *el-Mezâhibü'l-erba'a* (Beyrut 1975); *el-Mu'cemü'l-ikhtisâdiyyü'l-İslâmî* (Beyrut 1401/1981). **Bi-yografi ve Tarih:** *Hâmisü'r-râsîdîn 'Ömer b. 'Abdil'azîz* (I-II, Kahire 1959); *Butûlât İslâmiyye ve 'Arabîyye* (Kahire 1962); *Emîrül-beyân Şekîb Arslân* (I-II, Kahire 1963); *Şekîb Arslân: Dâ'iyetü'l-'urûbe ve'l-İslâm* (Kahire 1963; Beyrut 1978, 2001); *Şekîb Arslân min rüvvâdî'l-vaht-detî'l-'Arabîyye* (Kahire 1963); *Edebü emîri'l-beyân* (Kahire 1964; Şekîb Arslân'ın edebî yönüyle ilgilidir); *el-E'immetü'l-erba'a: Ebû Hanîfe, Mâlik b. Enes, eş-Şâfi'i, Ahmed b. Hanbel* (Kahire, ts.); *el-Ğazzâlî ve't-taşavvulü'l-İslâmî* (Kahire 1965); *el-Fidâ' fi'l-İslâm* (Kahire 1969, 1971, 1981); *Reşîd Rızâ şâhibü'l-Menâr: 'Aşruhü ve hayâtühü ve meşâdiru se-kâfetih* (Kahire 1389/1970); *Fidâ'iyân fi târihi'l-İslâm* (Beyrut 1970, 1982); *Ebtâ-lü 'akîde ve cihâd* (Kahire 1972); *Hadî-ce Ümmü'l-mü'minîn* (Beyrut 1974); *Be-yne'l-vefâ' ve'l-fidâ'* (Kahire 1975); *Ricâ-lün şadâkû* (Kahire, ts. [1975]); *el-Ğaz-zâlî* (Beyrut 1975); *İnne'llâhe'sterâ* (Kahire, ts.); *Reşîd Rızâ el-edîb, el-kâtibü'l-İslâmî* (Kahire 1976); *Reşîd Rızâ eş-şu-hufî, el-müfessir, eş-şâ'ir, el-luğavî* (Kahire 1977); *Emînü'l-ümme Ebû 'Ubeyde b. el-Cerrâh* (Kahire, ts.); *Hâfîdetü'r-Resûl: Nefehât min sîreti's-seyyide Zey-neb* (Kahire, ts.); *Seyfullâh Hâlid b. Ve-lîd* (Kahire, ts.); *Mevsû'atü'l-fidâ' fi'l-İslâm* (I-IV, Beyrut 1402/1982-1983; Şere-bâsî'nin cihad, şehâdet, kahramanlık ve İslâm tarihindeki büyük şahsiyetlerin bi-yografileri hakkında yazdığı kitapların ve bazı makalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur). **Siyaset ve Toplum:** *Mu-hâdâratü's-sülâsâ'* (Kahire 1952; "İslâmi-yet", "Umyân" ve "eş-Şüyûyye ve'd-dîn" başlıklı üç konferansın metinleridir); *Ve-sâ'ilü tekkaddümü'l-müslimîn* (Kahire, ts.); *Mebâdi'ü'l-iştirâkiyye fi'l-İslâm* (Kahire, ts.); *el-İştirâkiyye ve'd-dîn* (Kahire 1962); *Hubbü'l-vahtan fi nazari'd-dîn* (Kahire 1964); *ed-Dîn ve'l-mîşâk* (Kahire 1965); *Risâletü'l-mescid fi neşri's-gekkâfe ve'l-hâdâre* (Kahire 1966); *ed-Dîn li'l-hayât* (Kahire 1968); *ed-Dîn ve'l-müc-tema'* (Kahire, ts.); *Be-yne'd-dîn ve'd-dünyâ* (Kahire 1970); *'Avde ile'l-İslâm* (Kahire 1971); *el-Mevsû'atü's-Şerebâ-siyye fi'l-huṭabi'l-minberîyye* (I-V, Beyrut 1987, 1995). **Gezi, Gözlem, Hâtrât:** *Şa-lavât 'ale's-şâfi'i ilâ re'si'l-ber* (2. bs., Kahire 1951); *Müzekkirâtü vâ'izin esîr* (Kahire 1952); *en-Nîl fi dav'i'l-Kur'ân* (Kahire 1952); *'Â'id mine'l-Bâkistân* (Kahi-

re 1952; Şerebâsî'nin Pakistan'da yapılan Mu'temerü's-suûbi'l-İslâmiyye'ye katılma-sından sonra kaleme aldığı kitabıdır); *Ey-yâmü'l-Küveyt* (Kahire, ts. [1953]). **Ede-biyat, Tiyatro, Roman:** *el-Hâkimü'l-'âdil 'Ömer b. 'Abdil'azîz: Mesrahiyye İslâ-miyye târihiyye fi ḥamset fuşûl* (Beyrut 1956); *Mesrahiyyât İslâmiyye* (Kahire 1962); *Mevlidü'l-hüddâ: Mesrahiyye İslâmiyye* (Kahire, ts. [1962 ?]); Hz. Pey-gamber'e dair bir dramadır); *Silâhu's-sî'r* (Kahire, ts. [1964 ?]); *Şirâ': Mesrahiyye târihiyye İslâmiyye fi erba'at fuşûl* (Beyrut 1971; Müseylimetülkezzâb hakkında bir dramadır); *'Adüvvü's-selâm: Mesrahiyye dîniyye remziyye fi selâset fuşûl* (baskı yeri yok [Dârü'r-râidî'l-Arabî]). **Di-ğer Eserleri:** *Hareketü'l-keşf* (1357/1938); *Muḥâvele* (Kahire 1938); *Be-yne's-sadî-kayn* (Kahire 1939); *et-Taşavvuf 'in-de'l-müstesrikîn* (Kahire 1961); *Fi 'Âle-mî'l-mektûfîn* (Kahire 1375/1956; Müel-lif, görme özürlülerin yaşamları, psikolojileri ve davranışları ile onların dil ve edebi-yat alanındaki çalışmalarına dair bu ese-rini kendi gözlemlerine dayanarak kale-me almış ve 1956'da Câmiatü'd-düveli'l-Arabîyye tarafından ödüle lâyık görülmüş-tür). **Neşirleri:** *İbnü'l-Kayserânî, Şafvetü't-taşavvuf* (Kahire 1370/1950); *Ebül-Ferec İbn Receb, Taḥkîku Kelimetü'l-İhlâş* (Kahire 1950, Mahmûd Halîfe ile birlikte); *İbn Receb, Ğurbetü'l-İslâm (Keşfü'l-kürbe bi-vaşfi [hâli] ehli'l-ğurbe)* (Kahire 1373/1954; Küveyt 1404/1984); *Reşîd Rızâ, el-Makşû-râtü'r-Resîdiyye. Reşîd Rızâ şâhibü'l-Menâr: 'Aşruhü ve hayâtühü ve meşâ-diru sekâfetih içinde neşredilmiştir* (Kahire 1389/1970); *Ebül-Fidâ İbn Kesir, 'Ömer b. 'Abdil'azîz* (Kahire, ts.; eserlerinin bir listesi için bk. M. Abdülmün'im Hafâcî – Ali Ali Subh, s. 278-280).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed eş-Şerebâsî, *Mevsû'atü'l-fidâ' fi'l-İslâm*, Beyrut 1402/1982-83, I-IV, tür.yer.; a.mlf., *el-Mevsû'atü's-Şerebâsiyye fi'l-huṭabi'l-minberîyye*, Beyrut 1995, I-V, tür.yer.; M. Abdülmün'im Hafâcî, *el-Ezher fi elf 'âm*, Beyrut-Kahire 1408/1988, III, 463-476; a.mlf. – Ali Ali Subh, *el-Hareketü'l-İlmiyye fi'l-Ezher*, Kahire 2007, s. 273-292; Ahmed el-Alâvine, *Zeylül-'A'âm*, Cidde 1418/1998, s. 28; İbrâhim b. Abdullah el-Hâzîmî, *Mevsû'atü'l-âlemi'l-karnî'r-râbi' 'aşer ve'l-hâmis 'aşer el-hicrî fi'l-âlemi'l-'Arabî ve'l-İslâmî*, Riyad 1419, II, 508-511; Seyyid Hasan Karûn, "Faikidü'l-Ezher: Recülü'l-'ilm ve'd-dîn ed-Duktûr Ahmed eş-Şerebâsî", *ME*, LII/8 (1980), s. 1449-1453; "Dem'atü vefâ' 'ale'l-merhûm ed-Duktûr Ahmed eş-Şerebâsî", a.e., LII/9 (1980), s. 1740-1742; Muham-med Muhammed Ebû Mûsâ, "eş-Seyh Ahmed eş-Şerebâsî: Recülün meḍâ ve meşelün müstemir", a.e., LIII/7 (1981), s. 1261-1270.

HİLAL GÖRGÜN

ŞEREF HAN

(ö. 1012/1603-1604)

Şerefnâme adlı
tarihiyle meşhur olan
Bitlis hâkimi.

Emîr Şerefeddin Han b. Şemseddin b. Şeref Han 20 Zilkade 949'da (25 Şubat 1543) Kum yakınlarındaki Kerehrûd'da doğ-du. Bitlis'in yerel beyi iken Safevî Devleti'ne iltica eden Şemseddin Bey'in oğlu olup annesi Bayındır boyundan Erzincan hâki-mi Emîr Han Musullu'nun kızıdır. Bitlis ve çevresine hâkim olan dedesi, 921'de (1515) Osmanlı egemenliğini kabul eden ve 940'ta (1533) Tekelül Ulama Han tarafından öldürülen Şeref Han'dır. Babası Şemsed-din, Bitlis'in Ulama Han'a verilmesinin ar-dından Rojeki (Rozeki / Roseki) aşiretiyle bir-likte Safevîler'e iltica etmiş ve kendisine Şah I. Tahmasb tarafından Serâb, Merâ-ga ve Kerehrûd'un idaresi verilmiştir. Bu sırada dünyaya gelen Şeref Han önce Ke-rehrûd kadıları tarafından eğitildi; dokuz yaşında iken Şah Tahmasb'in Kazvin'deki sarayına gönderildi. Safevî sarayında üç yıl dinî ilimler tahsil etti. 961'de (1554) baba-sının rahatsızlığı sebebiyle idarî işlerden el çekmesi üzerine onun yerine Şirvan'a bağlı Sâliyân ve Mahmudâbâd'ın idaresiyle görevlendirildi. Üç yıl sonra Hemedan hâkimi Muhammedî Bey'in maiyetine ver-ildi. 967'de (1560) Şah Tahmasb onu Ro-jeki aşiretinin idaresiyle vazifelendirdi. Şah Tahmasb'in emriyle 975'te (1568) Ahmed Han'ın Gîlân'da çıkardığı isyanı bastırdı ve yedi yıl burada kaldı. Kazvin'e dönünce Şir-van ve çevresinin yönetimiyle görevlen-dirildi. Yaklaşık sekiz ay sonra Şah Tah-masb'in vefatı ve yerine II. Şah İsmâil'in geçmesiyle kendisine emîrül-ümerâ un-vanı verilerek merkeze çağrıldı. İç karışık-lıklar sırasında II. İsmâil'in yerine geçiril-mek amacıyla kardeşi Sultan Hüseyin Mir-za'yı desteklemekle itham edildi. Şeref Han'a karşı güveni sarsılan şah onu Nah-cıvan'ın idaresiyle vazifelendirdi. Şeref Han, merkeze olan güvenini iyice kaybettiğinden III. Murad tarafından Van Beylerbeyi Hüsrev Paşa vasıtasıyla kendisine Bitlis hâkimliği menşurunun verilmesi üzerine 3 Şevval 986'da (3 Aralık 1578) 400 ada-mı ile birlikte Osmanlı Devleti'ne iltica et-ti (*Şerefnâme*, I, 454).

Bu tarihten itibaren Bitlis'e hâkim olan Şeref Han, Osmanlı-İran savaşlarına 700 adamı ile birlikte katıldı. Gürcistan, Şir-